

УДК: 159.99+81.33

Бадюл Л.М.

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Цибух Л.М.

Південноукраїнський національний педагогічний університет
ім. К.Д.Ушинського, м. Одеса

МОВЛЕННЄВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ПРОФЕСІЙНА СКЛАДОВА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті розглянуто основні професійні якості економіста, проаналізовано загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою, виявлено вплив мотивації на рівень оволодіння англійською мовою студентів економічного вузу.

Ключові слова: професійні якості економіста, мовленнєві компетенції, компетенції володіння іноземною мовою, мотиви навчання.

Бадюл Л.М., Цибух Л.М.

РЕЧЕВЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

В статье рассмотрены основные профессиональные качества экономиста, проанализированы общеевропейские компетенции владения иностранным языком, определено влияние мотивации на уровень владения английским языком студентов экономического вуза.

Ключевые слова: профессиональные качества экономиста, речевые компетенции, компетенции овладения иностранным языком, мотивы учения.

Badyul LM, Tsibuh LM

PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPEECH AS A COMPONENT OF FUTURE ECONOMISTS

The basic competence of an economist is studied in the article. The article is concerned with the basic skills of an economist, in particular, in view of

Common European Framework of Reference. The effect of motivation on the level of English language competence of high school students of Economics is determined therein.

Keywords: professional quality economist, speech competence, competence mastery of a foreign language, teaching motives.

Проблема професійних якостей є однією з найбільш актуальних у всі часи розвитку суспільства. Перед керівником будь-якої установи чи підприємства завжди стояло питання підбору співробітників, які б не лише знали свою справу а й ефективно працювали. Адже знання своєї справи не гарантує високої працездатності, вміння взаємодіяти з колегами та т. ін.

В той же час проблема професійних якостей є досить широкою для дослідження: на даний час існує дуже багато професій, а кожній професії притаманні як загальні, так і специфічні властивості. Так, наприклад, професіограма спеціальності «економіст» включає 54 якості, що є необхідними для представника даної професії.

Саме тому в нашій статті ми розглянемо лише одну складову професійних якостей економіста – мовленнєві компетенції, і проаналізуємо методи поліпшення мовленнєвої компетенції під час вивчення студентами економічного вузу іноземної мови (англійської).

Для того, щоб визначити місце мовленнєвої компетенції серед професійних якостей економіста, розглянемо основні якості, необхідні для даної спеціальності.

Проблему дослідження професійної діяльності та професійних якостей розглядали Альбуханова-Славська К.О., Гуревич К.М., Д'яченко М.І., Клімов Є.О., Леонтьєв О.М. та ін.

Професія «економіст», за класифікацією Є.О.Клімова, відноситься до типу «людина – знакова система». Призначення даної професії: організація аналізу і використання інформації про активи, зобов'язання, капітал, рух

грошових потоків, доходи і витрати, фінансові результати діяльності організації з метою поліпшення використання економічного потенціалу організації, раціональної організації їх фінансово-економічних стосунків, сприяння захисту економічних інтересів і власності фізичних і юридичних осіб [2].

Якщо проаналізувати ринок праці, то можна побачити, що професія «економіст» - одна з найбільш затребуваних. Економісти працюють у всіх сферах діяльності. Жодне підприємство, фірма чи компанія не зможе працювати без економістів. Вони працюють усюди, де необхідно планувати, розраховувати, аналізувати та контролювати господарчу діяльність підприємства, його прибутки та витрати, визначати перспективи на майбутнє та т. ін.

Економісти можуть працювати на посаді фінансиста, менеджера, бухгалтера, аудитора та ін.

В залежності від призначення спеціальності, від економіста вимагаються наступні професійно-важливі якості:

- ініціативність;
- передбачливість;
- педантичність;
- самодостатність(орієнтація на власні сили, упевненість в собі);
- здатність аргументовано обстоювати свою думку;
- здатність до переключення з однієї діяльності на іншу;
- здатність планувати свою діяльність в часі;
- прагнення до професійної досконалості;
- увага до деталей;
- вибірковість уваги;
- розвинений об'єм уваги;
- здатність до образного уявлення предметів, процесів і явищ;
- здатність до переведення образу в словесне описання;
- аналітичність, логічність та математичність мислення;

- здатність глобально мислити;
- стратегічне мислення;
- добре розвинені мнемічні здібності (властивості пам'яті);
- уміння грамотно виражати свої думки;
- уміння швидко орієнтуватися в навколишньому оточенні та подіях;
- розумова працездатність;
- навички письмового викладу інформації;
- схильність до дослідницької діяльності;
- схильність до роботи з документацією;
- здатність до аналізу і систематизації великої кількості інформації;
- уміння правильно і ефективно розподіляти час;
- уміння передбачати результат;
- уміння працювати в команді[8].

Проаналізувавши вищеперераховані якості, ми бачимо, що в аспекті тематики нашої статті нас цікавлять: здатність аргументовано обстоювати свою думку, уміння грамотно виражати свої думки та навички письмового викладу інформації.

Розглянемо більш детально, що ж таке мовленнєва компетенція.

Мовленнєва компетенція - це власне лінгвістичний рівень володіння мовою, тобто знання і володіння граматичної і словникової сторонами мови. Термін М. Хомського.

Мовленнєва компетенція - поняття, введене для опису володіння мовними засобами носієм мови. Вказаному напрямку властиво переконання в тому, що знання мови є, передусім, властивість суб'єкта і може бути описано в ментальних термінах. Точніше це означає, що знання мови виражається в здатності людини продукувати осмислені пропозиції[7].

Така здатність забезпечена сукупністю трансформаційних правил, згідно яким здійснюється перетворення глибинної структури в пропозицію конкретної

мови. Мовленнєва компетенція, таким чином, полягає у володінні трансформаційними правилами і з'являється в результаті навчання конкретній мові.

Таким чином, економіст повинен вміти виражати власну думку різними способами, вловити основний аспект сказаного, переконати оточуючих у власній правоті та ін.

Але реальності нашого часу такі, що професійний економіст, який хоче отримати добре місце роботи і успішно просуватися кар'єрними сходами, повинен добре володіти ще й іноземними мовами, зокрема – англійською. Адже грамотний економіст повинен постійно поліпшувати власну кваліфікацію, знайомлячись з спеціальною літературою та періодичною пресою економічного напрямку, яка найчастіше зустрічається саме англійською мовою. Крім того, сучасна молодь налаштована на роботу у сумісних підприємствах або і закордоном. Тому спеціалісту необхідне вільне володіння англійською мовою. Адже це безпосередньо впливає на кар'єрний зріст та рівень заробітної плати.

Саме тому в економічних вузах цьому предмету приділяють велику увагу, орієнтуючись на загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінювання (Common European Framework of Reference, CEFR).

У системі CEFR знання і уміння студентів підрозділяються на три великі категорії, які далі діляться на шість рівнів:

А Елементарне володіння

A1 Рівень виживання

A2 Передпороговий рівень

В Самодостатнє володіння

B1 Пороговий рівень

B2 Пороговий просунутий рівень

С Вільне володіння

C1 Рівень професійного володіння

C2 Рівень володіння досконалий

Для кожного рівня описуються знання і уміння, які повинен мати студент в читанні, сприйнятті на слух, усній і письмовій мові:

Рівень A1

Розумію і можу вживати знайомі фрази і вирази, необхідні для виконання конкретних завдань. Можу представитися, представити інших, задавати питання та відповідати на питання про місце проживання, знайомих, майно. Можу брати участь в нескладній розмові, якщо співрозмовник говорить повільно і виразно і готовий надати допомогу.

Рівень A2

Розумію окремі пропозиції і вирази, що часто зустрічаються і пов'язані з основними сферами життя (наприклад, основні відомості про себе і членів своєї сім'ї, покупки, працевлаштування і т. ін.). Можу виконати завдання, пов'язані з простим обміном інформацією на знайомі або побутові теми. У простих виразах можу розповісти про себе, своїх рідних і близьких, описати основні аспекти повсякденного життя.

Рівень B1

Розумію основні ідеї чітких повідомлень, зроблених на літературній мові на різні теми, що типово виникають на роботі, навчанні, дозвіллі і т. ін. Умію спілкуватися у більшості ситуацій, які можуть виникнути під час перебування в країні, мову якої вивчаю. Можу скласти зв'язне повідомлення на відомі або такі, що особливо цікавлять мене теми. Можу описати враження, події, надії, прагнення, викласти і обґрунтувати свою думку і плани на майбутнє.

Рівень B2

Розумію загальний зміст складних текстів на абстрактні та конкретні теми, у тому числі вузькоспеціальні тексти. Говорю досить швидко і спонтанно, щоб постійно спілкуватися з носіями мови без особливих ускладнень для будь-

якої із сторін. Я умію робити чіткі, детальні повідомлення на різні теми і викласти свій погляд на основну проблему, показати перевагу і недоліки різних думок.

Рівень C1

Розумію об'ємні складні тексти на різну тематику, розпізнаю приховане значення. Говорю спонтанно в швидкому темпі, не зазнаючи ускладнень з підбором слів і виразів. Гнучко і ефективно використовую мову для спілкування в науковій і професійній діяльності. Можу створити точне, детальне, добре побудоване повідомлення на складні теми, демонструючи володіння моделями організації тексту, засобами зв'язку і об'єднанням його елементів.

Рівень C2

Розумію практично будь-яке усне або письмове повідомлення, можу скласти зв'язний текст, спираючись на декілька усних і письмових джерел. Говорю спонтанно з високим темпом і високою мірою точності, підкреслюючи відтінки значень навіть в найскладніших випадках[4].

У відповідності з даними рівнями, на початку навчального року нами були протестовані три групи. Було виявлено наступні результати:

- в першій групі з 18 студентів лише один знаходився на рівні A2, 17 осіб мали рівень A1;
- в другій групі всі 14 студентів мали рівень A1;
- в третій групі 3 студенти із 18 відповідали рівню A2, а 15 студентів були на рівні A1.

Таким чином, більшість студентів першого курсу, які взяли участь у тестуванні, мали рівень A1. Тобто, вони мають дуже обмежений запас слів та словосполучень, можуть використовувати в мовленні лише прості граматичні та синтаксичні конструкції. Перед нами постало завдання значно поліпшити рівень знань англійської мови даних студентів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури[1, 2, 3, 5 та ін.] показав, що значне поліпшення знань неможливе без відповідної мотивації. Саме мотивація впливає на навчальну активність студентів, а також на їх бажання зайнятися самоосвітою з метою більш швидкого та ґрунтовного оволодіння іноземною мовою. Мотиви вивчення іноземної мови можуть бути як зовнішніми (отримати схвалення з боку педагога або батьків, стипендію та ін.) так і внутрішніми (бажання стати першокласним спеціалістом, вільно спілкуватися з іноземцями).

В останній час мотиви навчання об'єднують в чотири групи:

- професійні (наприклад, бажання стати висококласним спеціалістом);
- пізнавальні;
- соціальної ідентифікації (наприклад, отримати соціальне схвалення з боку однокурсників);
- утилітарні (одержати стипендію).

За інтенсивністю впливу на успішність навчання студентів на першому місці знаходяться професійні мотиви, потім – пізнавальні, утилітарні і на останньому місці – мотиви соціальної ідентифікації.

Для того, щоб задіяти професійні мотиви, під час пар з англійської мови ми застосовували наступні завдання (все лише англійською мовою):

- провести, як начальник відділу, співбесіду з кандидатом на посаду менеджера;
- обговорити яскраві приклади кар'єри успішних ділових людей;
- проведення дискусії на тему: які якості необхідні для успішного економіста, менеджера, бухгалтера;
- скласти SWOT аналіз компаній, що займають перші місця у ділових рейтингах;
- провести рекламну кампанію;
- скласти бізнес-план та ін.

Ці завдання дали змогу студентам не лише розвинути мовні навички, а й спробувати себе в якості майбутнього спеціаліста. Вищевказані та подібні до них завдання також значно збільшили цікавість студентів до предмета (пізнавальні мотиви).

На пізнавальні мотиви ми впливали за допомогою спеціально підібраних текстів. На жаль, багато текстів часто містять матеріал, який не в змозі зацікавити студентів у зв'язку з акцентом на лексику і граматику за відсутності урахування особливостей сьогодення. Тому так важливо для викладачів підібрати іноземні тексти на теми, що цікавлять студентів, можуть викликати дискусію під час занять.

Наприклад, для студентів 1-2 курсів економічних вузів, з нашого власного досвіду, цікавими будуть наступні теми:

- Cross-cultural communication;
- International employment;
- Global economy and business ethics;
- Business communication in different countries and so on.

Крім того, з метою мотивування студентів на досягнення позитивних результатів у вивченні англійської мови, під час пар ми застосовували прийоми та ідеї педагогіки співробітництва:

1. Ідея важкої мети. Перед студентами ставилася більш складна мета: оволодіти англійською мовою на рівні розуміння об'ємних складних текстів на різну тематику та вільного спілкування в швидкому темпі, не зазнаючи ускладнень з підбором слів і виразів. При цьому, ми постійно підкреслювали, що дана мета буде обов'язково досягнута до кінця курсу вивчення англійської мови.
2. Ідея опори. Нами було розроблено спеціальні схеми та таблиці, що показували логіку матеріалу, який вивчався. Це полегшило

запам'ятовування та розуміння матеріалу студентами без механічного заучування.

3. Ідея діалогічних роздумів. Під час проведення пар, ми намагались створити позитивну атмосферу в групі, для того, щоб студенти не соромились висказувати власну думку, були активними під час обговорення нових тем та роботи з текстами.
4. Ідея крупних блоків. Матеріал об'єднується для того, щоб можна було встановити логічні зв'язки.

Вищезазначені прийоми, теми та вправи сприяли тому, що студенти більш відповідально підійшли до вивчення англійської мови, усвідомивши, що вона є необхідною для сучасного економіста.

В кінці року, ми провели повторне тестування, з метою виявлення ефективності застосованих нами методів впливу на мовленнєві компетенції студентів. Одержали наступні результати:

- в першій групі з 18 студентів четверо отримали рівень B1, вісім - знаходяться на рівні A2, шість осіб залишились на рівні A1;
- в другій групі десять студентів із 14 поліпшили свої знання до рівня A2, чотири студента залишились на рівні A1;
- в третій групі десять студентів із 18 стали відповідати рівню B1, п'ять осіб знаходяться на рівні A2 і три студента залишились на рівні A1.

Таким чином, ми бачимо значне поліпшення результатів володіння англійською мовою.

Аналізуючи все вищесказане у даній статі, ми можемо зробити наступні висновки:

1. Мовленнєві компетенції важливі для економістів, оскільки до їх професійно-важливих якостей входять здатність аргументовано обстоювати свою думку, уміння грамотно виражати свої думки та навички письмового викладу інформації.

2. На покращення мовленнєвої компетенції з іноземної мови значно впливає мотивація до навчання. Вплинути на мотивацію студентів до вивчення англійської мови можна за допомогою підбору відповідних вправ та текстів з урахуванням професійних особливостей.

В подальшому ми плануємо розширити діапазон застосованих нами методів та прийомів роботи із студентами економічного вузу.

Література

1. Деркач, А.А. Акмеологические основы профессионального самосознания личности/ А.А. Деркач, О.В. Москаленко. - Астрахань, 2000. – 328 с.
2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов - М.: Изд. Центр «Академия», 2004.— 304 с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл; Академия, 2004. - 346 с.
4. Общоевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, преподавание, оценка / Департамент современных языков Директората по образованию, культуре и спорту Совета Европы; Перевод выполнен на кафедре стилистики английского языка МГЛУ под общ. ред. проф. К. М. Ирисхановой. — М.: Изд-во МГЛУ, 2003.
5. Рапохин, Н.П. Прикладная психология: учебное пособие /Н.П. Рапохин. – М.: ФОРУМ : ИНФРА-М. – 2007. – 432 с.
6. A Common European Framework of Reference for Languages Learning, Teaching, Assessment. — Strasbourg, 1986.
7. Електронний ресурс: [режим доступу]
<http://epistemologyofscience.academic.ru>
8. Електронний ресурс: [режим доступу]<http://www.shkolniki.ru/economist>